

Van buiten oogt het Cheider niet vrolijk. Het gedateerde schoolgebouw in Amsterdam-Buitenveldert is omgeven door een hoog hek. De wind heeft op het kale schoolplein vrij spel. Binnen heerst een gemoeidelijke wanorde. Docenten in allerlei outfit - van casual tot orthodox joods - lopen door de gangen. Een deel van de leerlingen werkt zelfstandig in vertrekken die op dat moment beschikbaar zijn. Inclusief de peuterspeelzaal telt het Cheider zo'n 180 leerlingen, van twee tot achttien jaar. Uit een wijde regio worden ze dagelijks naar Amsterdam gebracht. Voor orthodoxe gezinnen is het in stand houden van de school van cruciaal belang. Het jodendom vereist dat jongens en meisjes gescheiden leren. Rabbijn Hans Groenewoudt is verantwoordelijk voor het joodse onderwijs, dat voornamelijk in de ochtenduren wordt gegeven. Al op hun vierde jaar leren de kinderen het Hebreeuwse alfabet. Later verdiepen ze zich onder meer in de Thora, de joodse wetten en de joodse feesten. Elke dag begint met een gebedsdienst in de sjoel van de school.

Het reguliere programma, in de terminologie van Groenewoudt 'het profaan onderwijs', valt onder verantwoordelijkheid van een niet-joodse directeur. Ook alle vakdocenten in het voortgezet onderwijs zijn niet-joods. „Het maakt ons niet uit van welke richting ze zijn, als ze onze denkwijze maar snappen. Belangrijk is ook dat ze beseffen dat de kale exameneisen voor ons bepalend zijn. Met franje houden we ons niet bezig, daar hebben we geen tijd voor. De oudere leerlingen zijn elke dag al drie uur bezig met joodse les.”

Reformatorisch

Niek Teerds, oud-directeur van het Begeleidingscentrum Gereformeerd Schoolonderwijs, adviseert het Chei-

der bij beleidsmatige zaken. Ook Eppie Klein verwierf naam binnen de joodse school. „We hebben veel aan hem te danken”, laat Groenewoudt weten. „Zo heeft hij het mogelijk gemaakt dat onze leerlingen de staatsexamens op school kunnen maken.”

De rabbijnen Jacobs en Van de Kamp legden de contacten met de reformatorische gezindte. „Daardoor kregen we ook uit deze hoek docenten. Hoe meer mensen zelf een religieus leven leiden, des te beter begrijpen ze wat wij bedoelen.” Klein doceerde aan het Cheider vier vakken, waaronder het identiteitsgevoelige biologie en algemene natuurwetenschappen. De inwoner van Doornspijk had al een overvolle agenda. Hij is Statenlid in Gelderland, was twee keer waarnemend burgemeester en heeft sinds 2009 zijn eigen organisatie-adviesbureau

Eppie Klein: „Orthodoxe joden leven veel sterker en bewuster in het isolement”

ECM dialoog. Toch wilde hij het verzoek van het Cheider niet naast zich neerleggen.

„Het was heel moeilijk om voor deze vakken iemand te vinden die het joodse denken begrijpt. De leiding wil niet dat ook maar iets wordt gezegd over de evolutieleer, zelfs niet in afwijzende zin. Ook alles wat te maken heeft met de voorplanting mag op school niet ter sprake komen. De leerboeken worden op deze punten nauwkeurig gescreend. Ik heb 'ja' gezegd omdat ik me aangetrokken voel tot het onderwijs in de marge.”

Isolement

Nog belangrijker was voor Klein de overtuiging dat Israël het volk van

Gods verkiezing blijft. „Ik zie het als een roeping om het joodse volk te steunen.” De groepen op het Cheider zijn klein. „Soms werkte ik met vier leerlingen van vier verschillende niveaus en uiteenlopende achtergronden. De een sprak goed Nederlands, de ander gebrekkig Nederlands, een volgende jiddisch of Engels. Terwijl ik les gaf, werd onderling door de leerlingen getolkt. Op hun bureau en in hun tas was het vaak een enorme chaos, maar in hun hoofd hadden ze de zaken goed op een rij. Op het bureau van Ehud Olmert stond de spreuk: 'Chaos is een teken van intelligentie'. Ik ben daarin gaan geloven.”

Naast overeenkomsten tussen reformatorische christenen en orthodoxe joden ontdekte Klein opvallende verschillen. „Deze mensen leven veel sterker en bewuster in het isolement. Als kinderen van het Cheider langs een billboard met een schaars geklede dame lopen, wenden ze hun blik af. Ze concentreren zich volledig op het bestuderen van de joodse leer en de geestelijke ontwikkeling van zichzelf. Voor de jongens is 'Bar mitswa' worden veel belangrijker dan het examen biologie of scheikunde halen. Dat is een noodzakelijk kwaad. Welk vak je ook geeft, het conflicteert altijd wel ergens met hun leefwijze. Als docent voor de profane vakken loop je daar gigantisch tegenaan. Aan de andere kant zeg ik: Hadden wij maar wat meer van die mentaliteit!”

Compromissen

Het ontzag voor de Tenach en Talmoed gaat gepaard met een schijnbaar laatdunkende bejegening van aardse gezagsdragers, afgezien van rabbijnen. „Toen ik een student een examencijfer door wilde geven, gaf hij aan dat hij eerst wilde bidden.

'Dat heeft weinig zin', zei ik, 'want het cijfer ligt er al'.

'O nee', zei hij, 'dat cijfer ligt er nog niet'. Dat typeert hun denken.”

Aanvankelijk ervoer Klein de houding als arrogantie. „Daar ben ik anders over gaan denken. Het is niet zo dat ze ons willen kleineren, maar ze zijn diep overtuigd van hun roeping om de joodse wetten te onderhouden, hoe zwaar dat ook is. Omdat de Eeuwige die opdracht op hun schouders heeft gelegd.

Toen ik in Amsterdam begon, heb ik me door leerlingen van klas twee laten rondleiden door de sjoel. Dan merk je hoezeer het joodse leven hen intrinsiek beheerst.

Als reformatorische christenen zoeken we naar compromissen, om botsingen te vermijden. Dat is ook de houding van de reformatorische scholen. We maken het onszelf daardoor steeds moeilijker om geloofwaardig te blijven. Van de radicaliteit van orthodoxe joden en hun bereidheid om financiële offers te brengen, kunnen we veel leren."

Andere blik

Rabbin Groenewoudt gaat eens per jaar met een klas van het Cheider naar de Lodenstein Scholengemeenschap in Amersfoort. „Ik ben niet bang dat mijn kinderen daar in een discussie onderuit gaan. Dat is nog nooit gebeurd."

Leerlingen van de reformatorische school hebben de gelegenheid om de rabbijn te bevragen. „Dat vind ik geweldig interessante sessies. Die leerlingen zitten met totaal andere vragen dan onze leerlingen. Orthodox joodse kinderen in Nederland worden opgevoed met het oog op een toekomst in het buitenland. Het merendeel van onze leerlingen vertrekt na het eindexamen naar rabbijnenscholen in Engeland of Israël. Broers en zussen wonen vaak al in het buitenland. Daardoor hebben ze een heel andere blik dan jongelui die een algemene studie gaan volgen en voor wie de toekomst in eigen land ligt. Onze leerlingen zijn gek van Ajax maar met Nederland hebben ze ten diepste niets."

Het was voor Klein een oogopener dat ook het huidige Israël voor de leerlingen van het Cheider allerm minst het land van de belofte is. „Ze vinden het een plek waar het voor joden goed toeven is, maar van het zionisme moeten ze niets hebben. Dat behoort tot het seculiere jodendom. De Israëlische vlag en het Israëlische volkslied zeggen hen niets."

Zelfverloochening

Ook zijn opvattingen over de joodse religie moest de reformatorische docent van het Cheider fors bijstellen. „Wij stellen die voor als een onderhouden van wetten en regeltjes, waarmee orthodoxe joden het eeuwige leven denken te verdienen. Dat is een karikatuur. Het eeuwige leven is iets waar ze nauwelijks mee rekenen. Ze willen in het hier en nu in afhankelijkheid van de Eeuwige leven. Daar hebben ze alles voor over."

De oud-voorzitter van de centrale directie van de Fruytier scholengemeenschap kwam tot de overtuiging dat onder het deksel dat volgens Paulus op het hart van de joden ligt, waar geestelijk leven kan schuilgaan. „Ik zou niet graag beweren dat de joodse docenten en studenten van het Cheider Gods eer niet bedoelen. De orthodox joodse leer kun je onmogelijk op slaafse wijze volgen. Dan haak je vroeg of laat af. Het vraagt een enorme zelfverloochening. Daarvoor moet je kracht van Boven ontvangen."